

A zöld varangy közérzete

Neked valami bajod van, barátom! Rosszul érzed magad? Teljesen el vagy idegenedve? Még mindig, s már megint? Vérnyomásod van? Bioritmused van? Frontod van? Szédületes... Hogy engedheted meg magadnak? Hogy lehetsz ilyen? Hogy lehet teneked frontod? Milyen alapon? Elkezd esni kinn az eső, s ezért te benn dugába dőlsz? Persze... Még ha rád esne az az eső! Nagyon is megértenélek... Az eső csak esne, esne rád, s nem lenne egy hely, ahol kicsavarhatod a ruhád. Rögtön nem lenne semmi bajod! Különösen frontod nem lenne. Tüdőgyulladásod lenne, bronchitised jobbról-balról, agyhártyád, mellhártyád, tüszős mandulád... Náthád, esetleg... Mondanád, hogy hupci! De frontod az nem lenne, mert ehelyett negyvenegy és fél fokos lázad lenne, és találgathatnád, hogy megmaradsz, vagy nem maradsz. Megmaradni... Az ám a perspektíva! Az ám a karrier!

A közérzeted, barátom, mi van a közérzetteddel? Rossz a közérzeted?... Jogodban áll, kinek mi köze hozzá. Fáj va-

lamid? Hát persze, hogy fáj valamid... Dolgozó ember vagy, fáj a fejed, nyakad, kezéd, lábad... Nem képzelődsz, komolyan. Fáradt is vagy, agyonstrapált. Borzasztó, hogy reggel föl kell kelni... Ez súlyos csapás. Ambár, a csapások különböznek, némelyikük kis csapás, a másik pedig nagy csapás. — Itt van például egy bizonyos zöld varangy nevű, nem túl közkedvelt állat. Ha a zöld varangyot észreveszi egy *Lucilia bufonvora* című aranylégy, akkor a következő dolgok történnek: 1. A *Lucilia* rápetézik a szerencsétlen béka hátára. 2. A petéből kikelnek a lárvák, s a zöld varangy orrlyukain keresztül bemásznak a fejébe. 3. Ott pedig megesszik a csontot, a húst, az agyvelőt, mindent. A béka időközben elfogy, de hogy addig mit érezhet, arra jobb is nem gondolni.

Igen, barátom, ilyenek történnek a világban akár most, e pillanatban is, milliószámra. És nemcsak ilyenek. Emberek ezrei kerülnek kétségbeesett helyzetbe épp most, amikor ezt olvasod; megátkozzák születésük helyét, óráját, valamint percét, s ez a legtöbb, amit tehetnek.

Neked meg közben „frontod” van, „Közérzeted.” El vagy idegenedve... Hogy tehetsz ilyet? Mi lesz így veled? Mi lesz, ha jön egy *Lucilia*?

F. Cs.

„... megvendégeltessél”

Soha még nem sorakozott annyi szakácskönyv, receptgyűjtemény, étel-ital kínáló könyv a polcokon mint manapság, hogy rákapasson az otthoni ízekre, netán a kuriózumokra. Igazi házi, családi zamatú csemegét tett a napokban e sorba a Gondolat Könyvkiadó, megjelentve *Pető Margit* „néprajzi-szakácskönyvét”. Kedves vendég tiszteltessél, nálunk megvendégeltessél címmel. Mint a mű alcíme is elárulja a szerző a *matyó könyv* a táját tárja ki előttünk. Dícséretes módon sokkal szélesebbre, mint az eddigi hasonló munkák, hiszen ez a könyv a személyes érdek-hitelével invitálja az érdeklődőt megismerni a paraszti háztartást. Két-három ge-

nerációs múlt népi életének, otthonainak, a matyó konyhagazdaságnak jellemzőit foglalja össze benne az etnográfus, gyermekkorát visszaidézve, közvetlen hangon mesélve.

A matyóföldi táplálkozással összefüggő minden fontosabb tényezőt, elősorjázta a könyvében a szerző az ételek és alapanyagok köré csoportosítva. Szól a táplálékok ősi tisztességéről, az étkezések családok összefogó szerepéről csakis, mint a sütes-főzés alapanyagainak előteremtéséről, természetéről, hétköznapi és ünnepi szertartásokról, hagyományokról.

Élményszerűen írja le, kapcsolja tárgyi anyagához a szellemi, idézi fel a matyó szólásokat, rigmusokat, dala-

mokat, meséket. Ezekből lesz néprajzi szakácskönyv a munka, melynek nemcsak matyó ételreceptjei számíthatnak az érdeklődésre. A sok-sok ételleírást színessé, vonzóvá s értékesebbé teszi — más szakácskönyvekhez képest —, hogy *Pető Margit* „matyó módra” adja közre. Megismertette közben olyan néptáplálkozási tudománnyal is, ami a mindennapok gyakorlatában hagyományozódik évtizedek óta anyáról leányra.

Az ősi, természetes, őszinte vendéglátási gesztussal invitál a matyó konyhába ez a könyv, hol megvendégeltethet mindenki, aki a népet, a paraszti táplálkozás felséges izeire vagyik. (*Gondolat Könyvkiadó*)

Sz. M.

Mi leszel, ha...?

Az arcokra már nem emlékszem, de a kínos csöndre, a kérdést követő zavarra igen. „Mi leszel, ha nagy leszel?” — dobta hozzám az eredeti egyéniségnek már akkor sem nevezhető felnőttek kíváncsiságukat. S én, kerülve a fölösleges konfliktust, bejelentettem: *tűzoltó, katona, vagy vadakat terelő juhász*. Aki elmerült valahol József Attila költészetében, halk nevetéssel jutalmazta a humort. Aki pedig ügyesen elkerülte a költészetet, azonnal magyarizni kezdett, miszerint inkább növénygyász, mint juhász, de tűzoltó azért mégse...

Hogy miért untatom a kedves olvasót ilyen szubjektív tanmesével? Mert miközben január elseje, no meg az adórendszer ürügyén új életet kezdett az egész ország, szinte minden kiskölyök vállán ott kapaszkodik az azóta sem változó kérdés: „Szóval, mi leszel, haver?”. S ha valamilyen, hát most sajnálhatom ezt a bizonyos jövő generációt. Mert József Attilát idézve ugyan ma is kibújhat a válasz alól, de mit tegyen, ha komolyra fordul az ügy. Mert fordul...

A régi világból örökölt válaszok (mozdonyvezető, postás, hivatalnok) elavultak, hiszen ma már ki biztat így gyereket: „Az bizony nyugdíjas állás!” Az egykor oly divatos értelmiségi pályákat (mérnök, tanár) hosszú évek sikeres munkájával leértékeltük (leértékelték!), s a mai megélhetési költségek mellett az is elképzelhető, hogy az orvosi, jogászai pályát sem lebegtetjük célként. Hogy miért? Tessék csak kiszámolni, mennyibe kerül ingyenes állami oktatás mellett egy gyerek 17-18 éves, folyamatos képzése, felvételizetése, előkészítése. A kétkezi hétköznapiak vonzerejére hadd említsék egy példát.

Tucatnyi évet megélt ismerősöm így nyilatkozott egy általános iskolás minden tudatát összeszedve: „Újságíró leszek, vagy bohóc (no csak!), de semmi esetre sem fizikai!” Igen, így, munkahely, szakma megjelölése nélkül. S hogy a véleményem nem egyedi, aligha kell magyaráznom.

Ajánljuk talán a művészeket? Fölösleges. Olyan kamaszt ügysem találunk, aki ne esne át a táncdalénekes, költő, netán színészországon. De látva a pályák zártágát, s belátva tehetsége korlátait, gyorsan fejejt is. Vagy kínáljuk a biztos megélhetést ígérő szakmákat? Mondjuk azt, kőművesre, ácsra, vízvezeték- és autószerelőre mindig szükség lesz? Ki mer ma ilyet biztosra ígérni? Ma, amikor egy iparág sokszor csak holnap reggelig érezheti biztonságban magát, s a millió külső,

no meg belső feltétel mellett egy-egy vállalat talán már ennyit sem mondhat el magáról.

Áttekintve a hevenyészett leltárt, már csak a múlt divatokat maradtak. Miközben hétköznapi cselekvéseinket szinte rögtönözük, úgy tűnik, erre ítéltük céljainkat is. Az „előrelátó” mama szerint ugyanis butikus, maszek zöldseges, lángossütő legyen az utód. Vagy küldjük kozmetikusnak, netán műanyagfröccsöntőnek. Küldjük? Mert a mai szelek ezeket a szakmákat fenyesítik leginkább. *Neveljünk piac diktálta ideálok alapján?*

Tudom, ennyi kérdés után már válaszolni illenék. Ám zavarom legalább akkora, mint húsz éve, a kérdés előtt álldogálva, anyám kezét szorítva volt. De akkor legalább segített József Attila...

Bátyi Zoltán

A kávéházban

A szexuális bűnözésről

Az össz-bűnözés mennyiségi és minőségi változásai, szerkezetének átalakulása, szükségessé tette, hogy a kriminológia tudományának kutatói az össz-bűnözés mint társadalmi tömegjelenség vizsgálata helyett egyes bűncselekményi kategóriák, társadalmi rétegek, vagy sajátos elkövetői csoportok konkrét jellemzőit próbálják feltárni. Nevezetesen: állapítsák meg, milyen összetevők idézik segítő elő a meghatározó jelenségeket. Kimunkálva a belső és külső összefüggéseket, a megvalósulás folyamatában meglévő

törvényszerűségeket, az elkövetők és a sértettek magatartásának közrehatását a bűncselekmény létrejötténél. Egyebek mellett ezek a témák szerepelnek ma, hétfőn este 6 órai kezdettel a Royal irodalmi kávéház estjén. A szexuális bűnözés sajátos természetéről, megjelenési formáiról, társadalmi megítéléséről, jogalkotói és jogalkalmazási kérdéseiről beszélget az est vendégeivel *Merényi Kálmán* egyetemi docens, a JATE Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszékének oktatója.

Dalmáciából Közép-Európába

Bresan-bemutató a Kisszínházban

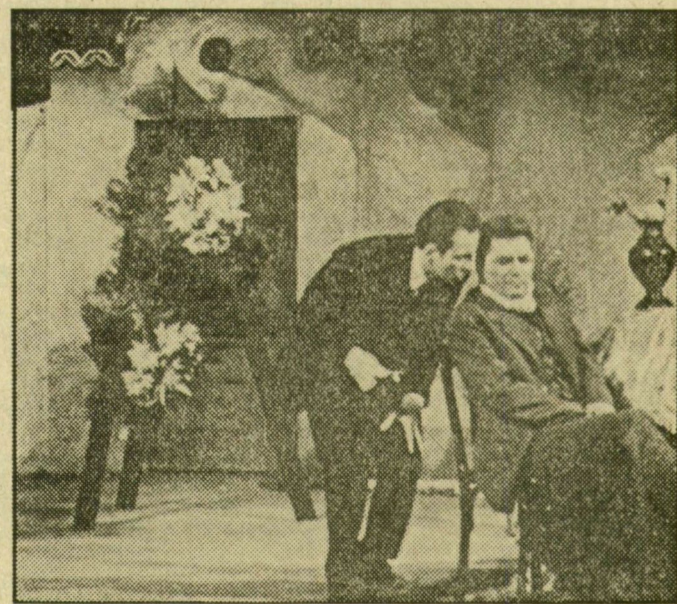
Amennyire minden írónak van sajátos szellemtája, úgy létezik ennek a fordítottja is: a színtűgy fellelhető, bár kevésbé lírai természetű tájszellem. Ha *Tamási Áron*nál ez az otthonos székegyföldi zengugok világa, kissé kijebbe tekintve, *Ivo Bresannál*, az igen neves jugoszláv drámaírónál ez: *Adria-univerzum*. Tujafákkal és furcsa, jellegzetes alakú és színű cserepekkel a tetőkön, sajátos fényáttal, leanderekkel és olajfákkal, tintaszín tengerrel — és egy mindezeket túli, mélységesen dalmát szellemföldrajzzal. Csakhogy, ami ebben az atlaszban már nem időtlen: csakis jugoszláv lehet. Félreérthetetlenül jelezvén az Európa közepén bátorsággal és tisztességgel létrejött, sajátos, eredeti szocialista konglomerátumot. Melynek valóságai jóval izgalmasabbak, mint mondjuk egy jó vacsora a budvai vagy dubrovnikai éttermekben.

A jelenlegi jugoszláv társadalmi-gazdasági feszültségekről viszont nem nagyon tudható, mennyire az egyébként (összességében) annyira rokonszenves politikum részei — avagy tágabb értelemben, egy nagyobb és jóval alaposabb vizsgálódást igénylő közép-európai létálapot egyediségében szemlélendők?

Ez a kérdés: a Kisszínház szombati premierjének, az *Ivo Bresan*-tájat elénk táró *Diszvacsora a temetkezési vállalatnál*-nak is — az értékelés szempontjából — középponti problémája. Mert a vállalkozás sikerét, sőt a prózatársulat egy bizonyos fejlődési stádiumát regisztrálja. Abban az esetben ugyanis, ha egy kiváló, éppen szülőföldjén nagy sikert aratott darabot a kellő invencióval nálunk lehet sikerre vinni: a dolog vélhetően a nem éppen fejlődési magaslatain időző szegedi próza jövőbeli lehetőségeit is minősíti. Meghozza a közép-európaiság felé történő, meggyőződésem szerint egyre fontosabb művészi nyitási esélyeit teszi mérlegre, s találja könnyűnek, avagy nem.

Arkosí Árpád munkájáról nemcsak az jelenthető ki rögtön, hogy bizonyára a rendező lassan kéteves szegedi működésének eddigi legjobbjára, de az is, hogy az idei évad valószínűleg egyik legművelesebb produkcióját láthattuk. Nem is akármilyen tanulságokkal.

Ivo Bresan darabjának első része a Kisszínházban: amolyan „nagyon igyekvő” dögöcs. Szünetben olyasféle érzésekkel indulhat a büfé felé az ember, hogy ime, itt egy mű, amely any-

Kovács Zsolt (Murina) és Flórián Antal (Doktor, szélhámos) a darab egyik jelenetében

nyira „szinkronban” jugoszláv, hogy — egyéb nehezségeket nem is számítva — már csak emiatt is, eleve túl nagy falatnak bizonyul a szegedi teátrumnak. Anynyira, hogy *Molnár Zsuzsa* egészen kiváló díszlete (tuják-cserepek, tornyok-hegyek kontúrjaival) a sibeniki szatirairó tanár tájszellemből bármily megragadóan tud is érzékeltetni sok mindent, az összhatás megmarad csakis és kizárólag tőlünk (mégiscsak) távolian dalmátnak. Azután vége a szünetnek — és alig másfél óra elteltével régóta tapasztalt jó érzésekkel kelhetünk föl a helyünkről.

Arkosí Árpád „nagy felporgetési varázslata” — mert látszólag erről van szó — valóban egy teljességgel realiztikus, a szerző említett tájszellemehez, Dalmácia univerzumához hű előadást akart. Am időközben, szinte észrevétlenül, a nagyon átgondolt „darabértés” és az egészen kiemelkedő színészvezetés következtében több minőségi régióval az előzőeknél magasabbra emelkedett. Ily módon pedig az egész előadás, mintegy varázsütesre — eljutott Dalmáciából Közép-Európába.

Amikor a második részben a cselekménybonyolítás mind többsikűvá, egyre csavarosabbá válik, átengedvén magát *Ilf és Petrov*, vagy *Mrozek* szellemének: találkozik rendezői ízlés és ama bizonyos szerzői szellemetjék; s mindez egy általában nem éppen kiemelkedő teljesítményeket mutató együttes jelen lévő tagjait egységbe rántja. „Kézbe kapva” elszánt akaratot és szellemi teljesítményt előtti tisztelő alapállást, melyeket nyilván türelem és hozzáértés karnagyi pálcája vezényel. A városka temetkezési vállalatához érkező ál-Gorskovics, a Dalmáciában Spéter Erzsébeté váló — persze vele ellentétben nagystílusú szélhámos — és társa körül örvénylő események természetesen csak ürügyet szolgáltatnak a jelenidejű valóság fölmutatásához. A krimiizgalmak, a fordulatosság, a szituációteremtő erő pedig mintegy kapóra jön ahhoz, hogy a jellemábrázoló készség a maga fényében fölragyogtassék. Ehhez használja föl pompásan *Arkosí* a maga helyzetadta lehetőségeit: a korrupt, a buta, a gyáva, a tisztességes, az észrevétlenül kizsákmányolt balek, a szolgálélek és az udvari bolond archetipusait a kontraszelektió közép-európai pa-noptikumának bemutatásához.

Kovács Zsolt (*Murina*) különösen az olykor kifejezetten fergeteges második részben magabiztos, hiteles, kidolgozott, érett; *Mentes József* (*Mikac*) a tragikum végső nagy pianataig kimondottan gondos és élvezettel fölépített figurát tár elénk. Egyáltalán: az a ritka eset fordul elő, hogy szinte mindenki fenntartások nélkül dicsérhető. A helyi hatalmasságok kompániájából *Németh Gábor* *Kozlína* elvtársa sokszínű, igazán realista, pontos produkció, *Kaszás Géza* *Lukasja* pedig sokszor elsőpró hatású: talán a legjobban „kitalált” és mindvégig nagyon precíz „tartott” alakok közé tartozik. *Ragó Iván* *Bajdo*, a városi tanács elnökének szerepében már a pompás jelmez (ezért is *Molnár Zsuzsát* illeti dicséret) hatásának köszönhetően „őstipikus”, alkatilag is nagyszerűen eltalált „jugó” vezető elvtársat mutat, s mindent igényes játékkal is meggyőzővé teszi. A két szélhámos közül *Flórián Antal* dolga a nehezebb: feladata túlzott „egyneműsége” készíti, ezért is hat helyenként halványabbnak az első részben. *Tarján Péter* megjelenése a darab második felében dramaturgiailag sokkal szerencseesebben „veszi ki magát”, így erősíti föl az ügyesen átvett elvtársak helyzetének képtelenségét. Meltánylandó *Mikula Sándor* (*Lasica*), *Bobor György* (*Don Felicio*) és *Kovács Lajos* (*Tica*) alakítása is. Használható el a sirásokat, a kertészeket és a helyi lakosság képviselőit alakítók együtteséről is (*Gázó György*, *Both András*, *Kátó Sándor*, *Albert Gábor*, *Szántó Lajos*, *Gémesi Imre*, *Mezey Károly*, *Szűri György*), akárcsak az adminisztrátornőt játszó *Fehér Juliról*. Mindenképpen említendő még a *Németh Gézából*, *Králik Gusztávból*, *Szabó Jánosból* és *Bozsó Attriból* álló zenekar is, amely teljességgel stílusos dalszláv muzsikával járult hozzá a még meggyőzőbb miliőhöz, noha a Titó-ról szóló dal (pláne magyar nyelven) nemcsak szükség-tellennek, hanem — ilyesmire vigyázni kéne — az adott helyzetben, vagyis nem „hazai pályán” előadva, másféle akusztikához szokott közönség előtt — bizony ízléstelennek hatott.

Dalmácia pénzéhes, korrupt és hatalmukat féltő elvtársai mondatják ki Bresannál, egyféle önironikus cinizmus hagsúlyával — és az egyetlen tiszta és gondolkodó emberrel —, hogy „nálunk, a Balkánon”. Hogy a mondat többszörösen meghatározó értelemben közép-európai tartalmakat fölvalalóvá válhatott — most örömmel köszönhető. Mert bizony a színház fontos feladata ez is lenne ám erre felé. És hátha egyre jobban. Domonkos László